

CYKLUS KRITICKÝCH INDICENTŮ JAKO DIDAKTICKÝ MODEL PRO ROZVOJ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ

CRITICAL INCIDENT CYCLE AS A DIDACTIC MODEL FOR DEVELOPING KEY COMPETENCES

Dagmar Siegllová

Škoda Auto Vysoká škola, Mladá Boleslav

Abstrakt

Studie analyzuje formativní životní situace, tzv. kritické incidenty, a představuje Cyklus kritických incidentů (CKI) (Siegllová, 2023) popisující tyto incidenty jako proces bezprostředních emočních, kognitivních a behaviorálních reakcí a jejich následného metakognitivního a meta-behaviorálního zpracování. Výzkum vychází z více než 400 narativů studujících vysoké školy ekonomického zaměření zpracovaných tematickou a narativní analýzou. CKI je představen nejen jako metoda kvalitativního výzkumu, ale i jako didaktický nástroj pro osobní rozvoj a vzdělávání dětí i dospělých. Studie popisuje fáze CKI, metodiku práce s daty a způsoby jeho využití i v profesní a pedagogické praxi. V závěru jsou formulována doporučení pro aplikaci CKI ve školství, firemním vzdělávání a autonomním učení.

Klíčová slova: *kritické incidenty; kvalitativní výzkum; narativní analýza; osobnostní rozvoj; celoživotní učení*

Abstract

The study introduces the Critical Incident Cycle (CIC) as a process of five consecutive steps including direct emotion, cognition, behavior, followed by metacognition and meta-behavior. It demonstrates its applicability in research, education, and professional practice. The study draws on nearly 400 higher-education student narratives, showing the model not only as a scientific analytical tool, but also as a didactic instrument for accelerating personal growth adoptable in child and adult education and life-long learning. Individual stages of the CIC process are described in detail, together with research methods and its educational use. It also proposes examples of implementation in school settings, HR development, and autonomous learning.

Keywords: *critical incidents; qualitative research; narrative analysis; personal development; life-long learning*

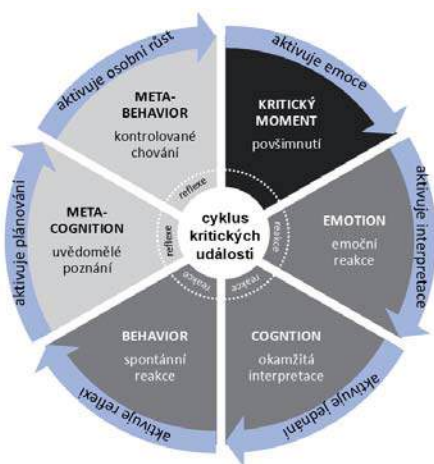
1 ÚVOD

Kritické incidenty (KI) jsou formativní, emočně zabarvené životní situace trvale uložené do paměti. Cyklus kritických incidentů (CKI) (Sieglová, 2023) je nástroj kvalitativní analýzy popisující KI jako proces, kdy emoce spouštějí interpretace vedoucí k rychlým reakcím, které jsou následně reflektovány a mění postoje a chování. Ve vzdělávání lze CKI využít jako akcelerator celoživotního učení ve vzdělávání dětí i dospělých. Studie vymezuje teoretická východiska, metodiku práce s narativními daty a přínosy KI ve specifických společenských oblastech.

2 TEORIE

Kořeny metody sahají k technice kritických incidentů (z ang. Critical Incident Technique) (Flanagan, 1954; Butterfield et al., 2005), později rozšířené v Enhanced Critical Incident Technique (Butterfield et al., 2009). Technika původně sloužila v psychologii a poradenství jako nástroj analýzy pracovního výkonu. Postupně se rozšířila do dalších profesních oblastí, včetně interkulturních studií a vzdělávání (Tripp, 1993; Spencer-Oatey & Davidson, 2013), jako nástroj kvalitativního

výzkumu. Předložený CKI (Sieglová, 2023) (Obr. 1) popisuje kritický incident jako proces v reakci na kritický moment spouštějící emoční, kognitivní a behaviorální reakce, které slouží k následné reflexi a změnám na úrovni metakognice a meta-chování. Tento cyklus má charakter spirálového procesu přenositelného na úroveň institucionálního vzdělávání i autonomního učení.



Obrázek 1: Cyklus kritických incidentů (Sieglová, 2023)

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Data tvoří přes 400 písemných narativů studujících magisterského studia ekonomie a managementu shromažďované od roku 2017 v rámci předmětů obchodní angličtiny. Studující v nich popisující životní situace dlouhodobě uchované v paměti, které hodnotí jako formativní. Narativy jsou strukturované podle nástroje 3RA (Report–Reflect–Reevaluate–Act) (Spencer-Oatey & Davidson, 2013) zahrnujícího detailní popis situací, včetně toho, jak byly vnímány a následně hodnoceny z dlouhodobé perspektivy. Pro analýzu byla použita tematická (Clarke & Braun, 2017) a narativní analýza (Labov & Waletzky, 1997) umožňující kódování, kategorizaci i sledování významů, které studující incidentům přisuzují, jak je interpretují i jak mění jejich postoje a chování. Metodický rámec je zasazen do kontextu CKI a slouží k porozumění mechanismu procesu učení. Výzkum klade důraz na etické zásady práce s narativními daty.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Výsledky analýzy ilustrují CKI jako strukturovaný rámec umožňující detailně porozumět tomu, jak se jedinci učí z vlastních zkušeností a jak tyto zkušenosti promítají do dalšího rozhodování a jednání v kritických situacích. Model přehledňuje jednotlivé fáze procesu učení počínaje kritickým momentem vyvolávajícím emoční, kognitivní a behaviorální reakce, až po následné hodnocení těchto reakcí vedoucí k uvědomování nových souvislostí a dlouhodobým změnám v chování jednotlivců. Analýzy narativů KI odhalují především rozvoj přenosných kompetencí významných ve vysokoškolském i profesním vzdělávání, například kritického myšlení, řešení problémů, spolupráce, seberegulace, adaptability, interkulturní gramotnosti či jazykových dovedností. Studující současně přehodnocují své role, identity, hodnoty a osobní cíle, čímž posilují vlastní autonomii i motivaci k učení. CKI se tak ukazuje jako účinný didaktický nástroj podporující osobní rozvoj a celoživotní učení i v dalších vzdělávacích kontextech.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Implikace CKI se promítají do pedagogické i akademické roviny. Model propojuje emoční, kognitivní a behaviorální reakce s procesem metakognitivní

a meta-behaviorální reflexe a změny v postojích i chování. Tím nabízí robustní didaktický rámec k přeměně zkušeností v kompetence využitelné pro osobní rozvoj, prevenci a odolnost vedoucí k sebeuvědomění a schopnosti celoživotního učení. Práce s narativy KI umožňuje systematicky rozvíjet klíčové dovednosti nejen ve vysokoškolském vzdělávání, ale vytvářet metodiky využitelné i v dalších úrovních a oborech vzdělávání, které lze začlenit do školních programů a kurikul (Sieglová & Stejskalová, 2021). Pro kvalitativní výzkum CKI nabízí strukturovaný nástroj pro sběr a analýzu písemných i ústních narativů využitelný jak v pedagogice, tak psychologii, poradenství, řízení lidských zdrojů či behaviorální ekonomii.

6 LITERATURA

- Butterfield, L. D., Borgen, W. A., Amundson, N. E., & Maglio, A. S. T. (2005). Fifty years of the critical incident technique: 1954–2004 and beyond. *Qualitative Research*, 5(4), 475–497.
- Butterfield, L. D., Borgen, W. A., Maglio, A. S. T., & Amundson, N. E. (2009). Using the Enhanced Critical Incident Technique in counselling psychology research. *Canadian Journal of Counselling*, 43(4), 265–282.
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297–298.
- Flanagan, J. C. (1954). The critical incident technique. *Psychological Bulletin*, 51(4), 327–358.
- Labov, W., & Waletzky, J. (1997). Narrative analysis: Oral versions of personal experience. *Journal of Narrative & Life History* 7(1–4), 3–38.
- Spencer-Oatey, H., & Davidson, A. (2013). 3RA *Intercultural Learning Journal Template*. University of Warwick.
- Sieglová, D. (2023). A multi-disciplinary use of the Critical Incident Cycle: A didactic model. *Studie z aplikované lingvistiky*, 14(1), 41–61.
- Sieglová, D., & Stejskalová, L. (2021). Designing language courses for twenty-first century competences: A model of teaching toward learner autonomy implemented in a university context in the Czech Republic. *Language Learning in Higher Education* 11(1), 33–49.
- Tripp, D. (1993). *Critical incidents in teaching. Developing professional judgement*. Routledge.